

ily cere-
cahier

de dood van de mot
virginia woolf

De dood van de mot

Virginia Woolf

Motten die overdag vliegen moeten eigenlijk geen motten worden genoemd; ze roepen niet dat aangename gevoel op van donkere herfstnachten en klimop-bloesem dat zelfs de gewoonste huismoeder, slapend in de schaduw van het gordijn, onvermijdelijk in ons wakker maakt. Het zijn hybride wezens, niet vrolijk als vlinders en niet somber als hun eigen soort. Toch leek dit exemplaar, met zijn smalle, hooikleurige vleugels, omzoomd met een kwastje van dezelfde kleur, tevreden met het leven. Het was een aangename ochtend, halverwege september, mild, goedaardig, maar met een scherpere adem dan de zomermaanden. De ploeg sneed al door het veld tegenover het raam, en waar de schaar was geweest, was de aarde platgedrukt en glinsterende ze van het vocht. Zulk een bedrijvigheid kwam aangerold over de velden en uit de verte daarachter dat het moeilijk was om de ogen strak op het boek gericht te houden. Ook de roeken hielden een van hun jaarlijkse festiviteiten; zwevend rond de boomtoppen totdat het scheen alsof een groot net met duizenden zwarte knopen in de lucht was geworpen; om een moment later weer rustig neer te dalen op de bomen, totdat aan het einde van ieder takje een knoop leek te zitten. En dan, opeens, werd het net weer in de lucht geworpen, in een wijdere cirkel dit keer en met het grootste rumoer en gekrijs, alsof zo in de lucht te worden geslingerd, om langzaam weer neer te dalen op de boomtoppen, een enorm opwindende ervaring was.

Dezelfde energie die de roeken, de ploegers, de paarden en zelfs, zo leek het, de magere, blote heuvelruggen bezielde, deed de mot heen en heer fladderen over het vierkant van de ruit. Men kon er onmogelijk niet naar kijken. Men werd zich, echt waar, zelfs bewust van een gek gevoel van meelij. De mogelijkheden voor plezier schenen die ochtend zo overweldigend en zo veelvormig toe dat slechts te beschikken over het leven van een mot, en dat van een dag-mot bovendien, een zwaar lot leek, en zijn plezier, binnen die magere speelruimte, pathetisch. Hij vloog opgewonden naar een hoek van de ruit, en toen, na een paar seconden te hebben gewacht, naar een andere. Wat restte hem nog behalve naar een derde hoek te vliegen, en daarna naar een vierde? Dat was alles wat hij kon doen, in weerwil van de omvang van het heuvel-landschap, de wijde van het hemelgewelf, de rook van de huizen in de verte en, zo nu en dan, de romantische roep van een stoomboot op zee. Wat hij

kon doen, deed hij. Hem bekijkende, scheen het toe alsof een vezel, heel dun maar zuiver, van de enorme energie van de wereld in zijn tengere en kwetsbare lichaam was gedrongen. Telkens als hij het raam overstak, stelde ik me voor dat een draad van essentieel licht zichtbaar werd. Hij was weinig of niets behalve leven.

En toch, omdat hij zo klein was, en zo'n simpele vorm van de energie die door het open raam kwam binnenrollen en die zich een weg baande door zoveel nauwe en ingewikkelde gangen in mijn eigen brein en dat van andere mensen, had hij zowel iets wonderbaarlijks als iets pathetisch. Het was alsof iemand een kraaltje van puur leven met een laag dons en veren had bedekt, en het liet dansen en zigzaggen om ons de ware aard van het leven te laten zien. Zo getoond kon men de vreemdheid ervan niet ontkennen. We zijn geneigd alles over het leven te vergeten wanneer we het aanschouwen terwijl het wordt beknelde en bedwongen, opgesmukt en gehinderd, waardoor het moet zien te bewegen met de grootste omzichtigheid en waardigheid. Nogmaals, de gedachte aan alles wat zijn leven had kunnen zijn als hij in welke andere vorm dan ook was geboren maakte dat men zijn eenvoudige activiteiten met een zeker medelijden aanschouwde.

Na enige tijd, blijkbaar vermoeid van het dansen, ging hij in de vensterbank in de zon zitten, en aangezien het vreemde spektakel ten einde was, vergat ik hem weer. Toen ik opkeek, werd mijn blik door hem gegrepen. Hij probeerde zijn dans te hervatten, maar hij leek zo stijf of zo onhandig dat hij alleen nog naar de onderkant van de ruit kon fladderen, en toen hij probeerde over te steken mislukte dat. Met mijn gedachten bij andere zaken aanschouwde ik deze vergeefse pogingen een tijd zonder erbij na te denken, onbewust wachtend totdat hij zijn vlucht zou hervatten, zoals men wacht op het opnieuw opstarten van een apparaat dat even is stilgevallen, zonder stil te staan bij de reden voor de verstoring. Na wat misschien zijn zevende poging was, gleed hij van de houten rand en viel hij, terwijl zijn vleugeltjes klapwiekten, op zijn rug op de vensterbank. Zijn hulpeloosheid deed me opschrikken. Het was me plots duidelijk dat hij in moeilijkheden verkeerde; hij kon niet meer overeind komen; zijn beentjes worstelden

vergeefs. Maar terwijl ik een potlood naar hem uitstak, met de bedoeling hem te rechtop te helpen, daalde het besef in dat het falen en zijn onhandigheid op het naderen van de dood wezen. Ik legde het potlood weer neer.

De beentjes roerden zich nog eenmaal. Ik zocht naar de vijand waartegen hij streed. Ik keek naar buiten. Wat was daar gebeurd? Het middaguur had zich waarschijnlijk aangediend en het werk op het land was stilgefallen. Rust en stilte hadden de plaats ingenomen van de eerdere bedrijvigheid. De vogels hadden hun biezen gepakt en waren zichzelf gaan voeren bij de beken. De paarden stonden roerloos in het veld. En toch was de kracht nog altijd aanwezig, buiten samengebald, onverschillig en onpersoonlijk, gericht op niets in het bijzonder. Op de een of andere manier was hij dit hooikleurige motje vijandig gezind. Het was zinloos iets te willen ondernemen. Men kon slechts kijken naar de buitengewone inspanningen van die kleine pootjes tegen het naderende onheil dat, had het dat gewild, een hele stad had kunnen verzwelgen, niet slechts een stad, maar massa's mensen; niets, wist ik, maakte enige kans tegen de dood. Niettemin spartelde de beentjes, na een moment van uitputting, nog één keer. Het was prachtig, dit laatste protest, en zo wild dat hij erin slaagde zichzelf op te richten. We kozen, vanzelfsprekend, de kant van het leven. En omdat er niemand was die er iets om gaf, of zich er zelfs maar van bewust was, liet deze gigantische inspanning van het onbeduidende motje tegen zo'n overweldigende kracht, om dat te redden wat niemand anders het redden waard vond, ons niet onberoerd. Wederom, we zagen het leven zelf, een zuiver kraaltje. Ik hief het potlood nog eens op, hoewel ik wist dat het zinloos was. Maar terwijl ik dat deed, toonden zich de onmiskenbare tekenen van de dood. Het lichaam ontspande en verstijfde toen direct. De strijd was voorbij. Het onbeduidende beestje kende nu de dood. Terwijl ik naar de dode mot keek vervulde deze piepkleine overwinning in de marge, van zo'n enorme kracht over zo'n nietige tegenstander, me met verwondering. Zoals het leven me even eerder vreemd had toegeschenen, zo was het nu de dood die dat deed. De mot had zich opgericht en lag nu heel fatsoenlijk en bedaard. O zeker, leek hij te zeggen, de dood is sterker dan ik.

Jan Postma vertaalde dit essay van Virginia Woolf voor de eerste aflevering van Het essay, een podcast van SLAA en De Nieuwe Garde. In deze nieuwe podcast ontvangt Roos van Rijswijk iedere aflevering een gast die een bijzonder essay meeneemt. Ze praten over het gekozen stuk, essayistiek in het algemeen en eigen werk. Waarom is dit essay relevant, of belangrijk voor het werk van de gast? Wat kan het essay brengen dat andere vormen niet kunnen? Na het gesprek wordt het gekozen essay in de podcast voorgelezen. Hieronder kun je het zelf teruglezen in vertaling van Jan Postma.

Jan Postma (1985) is essayist en redacteur bij weekblad De Groene Amsterdammer. Zijn essaybundels Vroege werken en Is dit alles? verschenen bij uitgeverij Das Mag. Hij schrijft onder meer over fotografie, literatuur en beeldende kunst.

notes:

ily cere- cahiers is a collection of texts(fragments). it is a branch of the collective *it is part of an ensemble*. these texts function as starting points for dialogues within our practice. we also love to share them with guests and visitors of our projects.

the first copy of *ily cere- cahier 46* was printed in september 2026

1	the artist as producer in times of crisis	okwui enwezor
2	the carrier bag theory of fiction	ursula k. le guin
3	arts of noticing	anna lowenhaupt tsing
4	whatever & bartleby	giorgio agamben
5	notes toward a politics of location	adrienne rich
6	the intimacy of strangers	merlin sheldrake
7	the zero world	achille mbembe
8	why do we say that cows don't do anything?	vinciane despret
9	nautonomat operating manual	raqs media collective
10	on plants, or the origin of our world	emanuele cocchia
11	hydrofeminism: or, on becoming a body of water	astrida neimanis
12	the gift and the given	eduardo viveiros de castro
13	the three figures of geontology	elizabeth a. povinelli
14	what lies beneath	george monbiot
15	sculpture not to be seen	elena filipovic
16	the onion	kurt schwitters
17	tentacular thinking	donna j. haraway
18	toward a symbiotic way of thought	vincent zonca
19	living with birds	len howard
20	why look at animals?	john berger
21	quantum listening	pauline Oliveros
22	politics of installation	boris groys
23	some notes on drawing	amy sillman
24	depiction, object, event	jeff wall
25	cyber-teratologies	rosi braidotti
26	love your monsters	bruno latour
27	arts of living on a damaged planet	multiple authors
28	what is it like to be a bat?	thomas nagel
29	dazzling diversity: the biology of chiroptera	tessa laird
30	what is an owl?	stephen moss
31	the gender of sound	anne carson
32	the euphio question	kurt vonnegut
33	listening to the tree of life	karen bakker
34	organic music societies	multiple authors
35	klittenbandjes	hay wijnhoven
36	a fable for tomorrow	rachel carson
37	listening music	john maus
38	wolf trilogy	angela carter
39	over leven	sander turnhout
40	hele dagen tussen levende wezens	estelle zhong mengual
41	the earthly community	achille mbembe
42	riding the blinds	maggie nelson
43	notes on gesture	giorgio agamben
44	the living mountain	nan shepherd
45	the ecological crisis as a crisis of sensibility	baptiste morizot
46	death of a moth	virginia woolf
47	the birds	aristophanes
48	anthropomorphism, anthropectomy and anthropocentrism	susana monsó
49	pretenders	matthew gandy
50	finding the mother tree	suzanne simard

